

Yaz Kur'an Kurslarındaki Kur Sistemine Öğreticilerin Bakışı*

Ahmet Ali ÇANAKCI**

Özet:

Bu çalışma, 2005 yılından itibaren yaz Kur'an kurslarında uygulanmakta olan "Kur Sistemi"nin bugünkü durumunu, amaçlarının gerçekleştirme düzeyini öğretmenlerin bakışıyla değerlendirerek, bu süreçte uygulamalarda ortaya çıkan aksaklıkları ve karşılaşılan problemleri tespit edip, bu problemlere çözüm önerileri getirmeyi amaçlayan bir alan araştırmasıdır.

Araştırmaya Balıkesir il merkezi ve merkez köylerinde görev yapan 371 yaz Kur'an kursu öğreticisi katılmıştır. Araştırmada, veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmış, bunun yanında gözlem, yüze görüşme/mülakat, odak grup tartışması/görüşmesi teknikleri ve konuyla ilgili olarak yapılmış benzer çalışma bulgularından/sonuçlarından faydalanılmıştır.

Ayrıca çalışmada, araştırmanın konusu, problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları, yöntemi, denenceleri, bulguları üzerinde durulmuş, bulgular ve yorumlardan elde edilmiş sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenme-Öğretme Süreci, Yaygın Din Eğitimi, Yaz Kur'an Kursu, Kur Sistemi, Öğretim Programı, Kur'an Öğretimi.

* Bu çalışma, 2014 yılında tamamlanan "Öğrenme ve Öğretme Süreci Açısından Yaz Kur'an Kursları (Balıkesir Örneği)" adlı doktora tezimizin verileri esas alınarak hazırlanmıştır.

** Dr., Balıkesir Karesi Fatih Ortaokulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni

View of Instructors regarding the Level System Applied in the Summer Qur'an Courses

Abstract:

This study is a field research regarding the present state of "Level System" which has been applied in the summer Qur'an Courses since 2005 and it deals with the fulfillment rate of goals according to the instructors. It also tries put forth problems which have been seen through the process with the aim of giving ideas to help in solving these problems.

This research has been conducted on 371 instructors who work in the summer Qur'an Courses of Balıkesir province and its villages. In this survey we used data gathering, observation, face-to-face discussion/interview, focused group discussion techniques and also findings and results of similar researches have been used.

Moreover it has been dealt with the topic, problem, aim, importance, boundries, method, assumptions and findings of the research.

Key Words: Teaching-Learning Process, Mass Religious Education, Summer Qur'an Course, Level System, Education Programme, Teaching the Qur'an.

Giriş

1. Problem

Toplumun vazgeçilmez temel unsuru olan din, tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de üzerinde önemle durulması ve araştırılması gereken bir olgudur. Çünkü günümüzde insanın manevi sıkıntı ve problemlerini nihayete erdirebilmek için her şeyden önce birey ve toplumun bu ihtiyaçlarının ilmi araştırmalarla tespit edilmesi gerekir. Buna bağlı olarak ferdin ve toplumun manevi istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek bilgili, kültürlü, kendi alanında uzmanlaşmış, toplumdaki gelişmeleri takip edebilen din eğitimcilerine ihtiyaç vardır.

Din, insan hayatı için ne kadar önemliyse, din eğitimi-öğretimi ve uygulayıcısı da en az o kadar önemlidir. Ülkemizde din eğitimi-öğretimi iki şekilde yapılmaktadır. Birincisi: "Örgün Din Eğitimi"dir. Bu eğitim MEB'in gözetim ve denetimindeki ilkokul, ortaokul ve liselerde (DKAB dersleri¹), İmam-Hatip Liseleri, yüksek öğrenim düzeyindeki ilatamlar, İlahiyat Fakülteleri / İslami İlimler Fakülteleri ve İDKAB Öğretmenliği Bölümlerinde gerçekleştirilmektedir. İkincisi ise DİB'ce gerçekleştirilen din eğitimidir ki buna "Yaygın Din Eğitimi" denir.² Yaygın din eğitiminin içerisine

1 Ayrıca günümüzde seçmeli Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı, Temel Dinî Bilgiler dersleri.

2 Buyrukçu, Ramazan, "Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretiminin Kişilik Gelişmesine Etkisi", *Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu*, (Ed.: Suat Cebeci), Değişim Yayınları, İstanbul 2002, s. 236; Aşıkoğlu, Nevzat, "Din Hizmetleri Personelinin Yetiştirilmesi

Diyanet İşleri Başkanlığınca yaz aylarında camilerde ve Kur'an kurslarında öğrencilere yönelik olarak açılan iki aylık "Yaz Kur'an Kursları" da girmektedir.

Yaz Kur'an kurslarında, sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim başladıktan sonra Kur'an öğretiminde oluşan (yaygın din eğitimi alanındaki) boşluk doldurulmaya çalışılmış ve bu kurslar yaygın din eğitiminin en önemli kanallarından biri hâline gelmiştir. Bu nedenle yaz Kur'an kurslarında öğrenme ve öğretme sürecinde öğreticilerin eğitim düzeyleri, mesleki yeterlikleri, kullandıkları yöntem-teknik ve materyaller ile öğretim programı/kur sistemi göz önünde bulundurularak bu süreçte neyin (içerik, bilgi, beceri, davranış, tutum), nasıl (süreç, yöntem, strateji, teknik), ne kadar (ölçme, değerlendirme, testler, sınavlar, projeler, ürünler) öğrenileceği ve öğretileneceği³ büyük önem arz etmektedir.

Bu hedefe ulaşmayı kolaylaştıracağı düşüncesiyle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın "Kur Sistemi"ne⁴ geçtiği görülmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu konudaki uygulamaları ve çalışmaları, öğrenme-öğretme süreci açısından ele alınarak, 2005 yılından itibaren yaz Kur'an kurslarında uygulanan kur sisteminin günümüzdeki durumu öğreticilerin bakışlarıyla değerlendirilmektedir. Ayrıca bu süreçte karşılaşılan problemler ele alınmaktadır.

Bunlara bağlı olarak yapılacak araştırmanın temel problemini şöyle belirtebiliriz: "Öğreticiler, yaz Kur'an kurslarında uygulanan kur sistemini nasıl değerlendirmektedir?"

2. Amaç-Önem

Öğrenme ve öğretme sürecinin Hz. Peygamber (s.a.s.)'den günümüze farklı mekânlarda kesintisiz devam ettiği ve informal bir anlayışla İslam toplumlarında geleksel bir mahiyet arz ettiği bilinmektedir. Günümüzde de yaygın din eğitiminin bütün İslam toplumlarında olduğu gibi ülkemizde de hem ailelerde hem de kurumsal nitelikte devam ettiği görülmektedir. Bu süreçte Kur'an eğitim ve öğretimin verildiği yaz Kur'an kursları da yaygın din eğitimindeki önemli kurumlar arasında yerini almıştır.

Sorununa Öğretim Programları Açısından Yeni Bir Yaklaşım" *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu (28-29 Mayıs 2002)*, İBAV Yayınları, Kayseri 2003, s. 91; Aydın, M. Şevki, "Açılış Konuşmaları", *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu (28-29 Mayıs 2002)*, İBAV Yayınları, Kayseri 2003, s. 11; Öztürk, Şükrü, "Din Eğitiminde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Görevleri ve Sorunları", *Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu*, (Ed.: Suat Cebeci), Değişim Yayınları, İstanbul 2002, s. 30-43.

3 Saban, Ahmet, *Öğrenme Öğretme Süreci*, Nobel Yayınları, Ankara 2009, s. I.

4 Kur sistemi, isteyen öğrencinin, istediği bilgiyi, istediği zaman diliminde alabildiği, hatta öğrencinin ailesinin yaz tatilini ve izin programını buna göre ayarlayabildiği sistemdir. Kur sisteminin, özellikle öğrenenlerin, öğrenme alanlarındaki bilgi ve beceri düzeyleri dikkate alınarak yapılandırılması esastır. Bkz. *Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programları*, TDV Yayınları, Ankara 2005, s. 8; *Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programları*, TDV Yayınları, Ankara 2009, s. 8; Ata, Ulvi, "Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programları", *Yaygın Din Eğitimi Bağlamında Yaz Kur'an Kursları Sempozyumu (09-11 Temmuz 2010)*, Hermes Tanıtım Ofset, Erzurum 2013, s. 23, 24; Aydın, M. Şevki, *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu*, DİB Yayınları, Ankara 2008, s. 93-100.

Araştırmanın amacı, yaygın din eğitimi alanında yapılan çalışma ve araştırmalara katkıda bulunmak üzere yaz Kur'an kurslarında uygulanan kur sisteminin bugünkü durumunu, uygulanabilirliğini, yeterliliğini, öğrencilerin bakışıyla değerlendirip, işlevselliğini ortaya koymak, bu süreçte karşılaşılan problemler ve bu problemlere çözüm önerileri getirmektir. Böylece yaz Kur'an kursları ile yapılacak yeni düzenlemelere de ışık tutmaktır.

Diyanet İşleri Başkanlığının son yıllarda yaz Kur'an kurslarına verdiği önem artmaktadır. Bu kurslara katılan öğrenci sayısının 3 milyona (2012 yılında öğrenci sayısı 2.731.569'dur.⁵) yaklaştığı görülmektedir. Kur'an kursları ile ilgili yapılan araştırmalarda önemli bulgu ve yorumlara ulaşılırken, bu çalışmalara paralel olarak yaz Kur'an kursları ile ilgili yeterince akademik çalışma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Yapılan bu alan araştırmasının, bu eksikliğin giderilmesine ve bundan sonra yapılacak çalışmalara da katkı sağlaması bakımından önem arz edeceği düşünülmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçların teorik yönden olduğu kadar, öğrenci, öğretici hatta velilere/ailelere de pratik faydasının olacağı beklenmektedir.

3. Sınırlılıklar

Bu araştırma:

1. Gerçekleştiği dönemde Balıkesir il merkezi ve merkez köylerindeki yaz Kur'an kurslarında görev alan öğretmenlerle,
2. Yaz Kur'an kurslarıyla ilgili anket formunda bulunan sorularla ve bu soruların uygulandığı zamanla sınırlandırılmıştır.

4. Araştırmanın Yöntemi

4. 1. Veri Seti

Bu araştırmada farklı teknikler arası iş birliği stratejisi takip edilmiş ve birden çok veri toplama tekniğine başvurulmuştur:

a. Gözlem

*Dolaylı /Vasıtalı/Belgesel Gözlem

*Dolaysız/Vasıtasız/Doğrudan Gözlem

b. Anket

c. Görüşme/Mülakat

d. Odak Grup Tartışması/Görüşmesi

5 DİB 2003-2012 İstatistikleri, Ankara, (17.04.2013).

4. 2. Evren ve Örneklem

2011 yılının Haziran ayının son haftasında açılan ve Ağustos ayının son haftası sona eren 9 haftalık yaz Kur'an kurslarında gerçekleştirilen bu araştırmada kurs öğretmenlerine anket uygulanmıştır.

Buna göre çalışma evrenini, 2011 yılı yaz döneminde Balıkesir il merkezi ve merkez köylerinde DİB'e bağlı yaz Kur'an kurslarında görev yapan tüm öğretmenler (371 öğretici) oluşturmaktadır. Burada öğretmenlerin tümüne ulaşma imkânı olduğundan örneklem seçilmemiş, "tam sayım" uygulamasına gidilmiştir. Ayrıca öğretmenlerle "yüz yüze görüşme/mülakat" için 18 kişilik ve odak grup tartışması/görüşmesi için bir grup temsil kitlesi seçilmiş, buradan elde edilen sonuçlar, anket formunu düzenlemede ve anket sonuçlarının yorumlanmasında/değerlendirilmesinde kullanılmıştır.

Çalışma evreni olarak Balıkesir merkez ilçe ve köylerinin seçilmesinin nedeni; araştırmacının alana/konuya olan ilgisi, bu ilde görev yapıyor olması ve daha önce bu ilde böyle bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır.

4. 3. Uygulama ve Değerlendirme

a. Uygulama

Ön hazırlığı tamamlanan anket sorularıyla ilgili, 2011 yılının Nisan-Haziran ayları arasında bir pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonuçlarından yararlanılarak taslak bir anket formu hazırlanmış ve bu form alanında ilgili uzmanların eleştiri, öneri ve tavsiyelerine sunulmuştur. Uzman görüşlerinin de dikkate alınmasıyla yapılan gerekli düzeltmeler neticesinde Temmuz 2011'de anket formuna nihai şekli verilmiştir. 2011 yılı yaz döneminde Balıkesir merkez ilçe ve köylerinde görev yapan 371 öğreticinin "İmam-hatip, müezzin-kayyım ve Kur'an kursu öğretmenlerinin" 79'una 2011 yılının Temmuz ve Ağustos ayı içinde, 292'sine ise Eylül ayında müftülükte düzenlenen mutat ay başı toplantısında anket formları dağıtılmıştır. Ancak 24 adet anket formu çeşitli sebeplerle değerlendirilmeye alınamamıştır. Bu nedenle değerlendirmeye alınan öğretici anketi sayısı 347'dir. Ayrıca uygulama sırasında deneklerin soruları cevaplanmış ve uygulamanın tamamı bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Araştırmada, yaz Kur'an kurslarındaki öğrenme-öğretme sürecini ve kur sistemini daha derinden gözlemleyebilmek, anlayabilmek ve bu alanda tecrübe kazanabilmek amacıyla Balıkesir il müftülüğünden 2012 yılı yaz Kur'an kursu döneminde öğretmenlik, gözlem, görüşme/mülakat ve inceleme için izin alınmıştır. Buna bağlı olarak da 2012 yılı Temmuz-Ağustos ayında II. kur dönemi boyunca Balıkesir Merkez Hafız Mehmet Arabacıoğlu Camii Yaz Kur'an kursunda bilfiil öğretmenlik görevi tecrübe edilmiştir. Bu esnada öğretmenlerle sık sık görüşmeler/mülakatlara başvurulmuştur.

b. Değerlendirme

Anket sorularının ölçek türü, büyük çoğunluğu itibariyle nominal (isimsel) olup; değerlendirme aşamasında nominal ölçek türlerine uygulanabilecek istatistiksel teknikler kullanılmıştır. Öğreticilere uygulanan anket formlarından elde edilen verilerin istatistiksel analizi SPSS (Statistical Package for Social Science) programı ile yapılmıştır. Bu çerçevede Balıkesir merkez ilçe ve köylerindeki öğretmenlere ait anket sorularının frekans ve yüzde değerleri tespit edilmiş; bağımlı ve bağımsız değişkenler arası ilişkilerin istatistiksel değerlendirilmesinde ise Ki Kare (χ^2) testi kullanılmıştır.⁶ Ayrıca sosyal bilimlerdeki araştırmaların çoğunda olduğu gibi bu araştırmada da Ki-Kare sonuçlarının anlamlılık/manidarlık⁷ derecesine $P < 0,05$ düzeyinde bakılmıştır.

5. Araştırmanın Denenceleri(Hipotezleri)

1. Öğretici Açısından

1. Yaz Kur'an kurslarındaki fiziki/sosyal donanım yeterli değildir.
2. Kurslardaki günlük üç ders saati yetersizdir.

2. Kur Sistemi Açısından

1. Kur sistemi Yaz Kur'an kurslarında çoğunlukla uygulanmaktadır.
2. Kur sistemine göre düzenlenen öğretim programıyla yaz Kur'an kurslarında öğrencilere gerekli temel dinî bilgiler verilmektedir.
3. Yaz Kur'an kurslarında uygulanan kur sistemi öğretmenler açısından memnuniyet vericidir.
4. Yaz Kur'an kurslarında uygulanan kur sistemiyle eğitim ve öğretimde istenilen amaca ulaşılmıştır.
5. Yaz Kur'an Kurslarındaki öğrenme-öğretme sürecinde anlamlı öğrenme gerçekleşmektedir.

6 Çünkü anket sorularının ölçek türü, büyük çoğunluğu itibariyle nominal/isimsel olup; bu ölçek düzeyinde elde edilen verilerde kullanılan uygun istatistik işlemi "Ki-Kare Testi" dir. Bkz. Nilgün Köklü, Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin İstatistiğe Giriş*, Pegem A Yayınları, Ankara 2000, s. 10, 11.

7 Manidarlık: Veri gruplarının frekans dağılımları arasındaki farkın manidarlığını belirlemede uygulanan ve sıkça başvurulan istatistik çözümleme işlemlerinden biri de Ki kare testidir. Bu test gözlenen (deneklerden elde edilen) frekansla beklenen (teorik) frekans arasında bir farkın bulunup bulunmadığını belirleme esasına dayanır. Test sonucunun anlamlı bulunması, iki değişken arasında bir ilişkinin olduğunu gösterir. Önce gözlenen χ^2 değeri bulunur, sonra da serbestlik derecesi ve seçilen manidarlık düzeyine göre beklenen χ^2 değeri bulunur. Bu iki değer karşılaştırılır. Gözlenen değer beklenen değerden büyük ise iki değişken arasında anlamlı bir ilişki var demektir. Bkz. Cebeci, *a.g.e.*, s. 142, 148.

6. Bulgular ve Tartışma

6. 1. Demografik ve Sosyokültürel Profil

6. 1. 1. Cinsiyet ve Yaş

Tablo 1. Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	n	%
Kadın	66	19,0
Erkek	281	81,0
Toplam	347	100,0

Ankete katılan öğretmenlerin % 81 ile büyük çoğunluğunu erkekler, % 19'unu ise kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 2. Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş	n	%
18-30	48	13,8
31-40	96	27,7
41-50	172	49,6
51 ve yukarısı	31	8,9
Toplam	347	100,0

Tablo 2'de öğretmenlerin yaklaşık yarısının 41-50 yaş grubunda ve yaklaşık dörtte birinin 31-40 yaş grubunda yer aldığı görülmektedir.

1.1.2. Kadro Durumu

Tablo 3. Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerinin Kadro Durumuna Göre Dağılımı

Kadro durumu	n	%
İmam-Hatip	201	57,9
Kur'an Kursu Öğreticisi	55	15,9
Müezzin-Kayyım	69	19,9
Vekil	22	6,3
Toplam	347	100,0

Örnekleme giren öğretmenlerin yarısından çoğunun imam-hatip olduğu ve bunu yaklaşık beşte birlik bir oranla müezzin-kayyımların takip ettiği görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin % 6,3'ünün ise vekil olduğu anlaşılmaktadır.

1.1.3. Yerleşim Çevresi/Birimi

Tablo 4. Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerinin Yerleşim Birimine Göre Dağılımı

Görev yapılan yerleşim birimi	n	%
İl Merkezi (Kentsel alan)	199	57,3
Merkez Köy/Kasaba (Kırsal alan)	148	42,7
Toplam	347	100,0

Tablo 4'e göre öğretmenlerin % 57,3'ü kentsel alanda, % 42,7'si ise kırsal alanda görev yapmaktadır.

1.1.4. Mesleki Kıdem

Tablo 5. Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerinin Mesleki Hizmet Süresine Göre Dağılımı

Mesleki hizmet süresi	n	%
1-9 yıl	101	29,1
10-19 yıl	63	18,2
20-25 yıl	117	33,7
26 yıl ve yukarısı	66	19,0
Toplam	347	100,0

Tablo 5'e bakıldığında öğretmenlerin üçte birinin 20-25 yıllık öğretici, yaklaşık diğer üçte birinin 1-9 yıllık öğretici olduğu, bunları da yakın oranlarla (% 19-% 18,2) 26 yıl/yukarı ve 10-19 yıllık öğretmenlerin takip ettiği görülmektedir.

1.1.5. Gelir

Şekil 6. Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerinin Aylık Gelir Dağılımı

Ortalama aylık gelir	n	%
Düzenli bir gelir yok	8	2,3
500-1000 TL	10	2,9
1001-1500 TL	34	9,8
1501-2000 TL	279	80,4
2001-2500 TL	9	2,6
2501 TL ve yukarısı	7	2,0
Toplam	347	100,0

Ortalama aylık gelir dağılımından, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun 1501-2000 TL aylık gelire sahip olduğu anlaşılmaktadır.

1.1.6. Öğrenim Durumu

Tablo 7. Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerinin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Öğrenim durumu	n	%
İHL	82	23,6
M.Y.O. (Önlisans)	177	51,0
İlahiyat Fak / Y. İslam Enst.	38	11,0
İlahiyat Fak. / Y. İslam. Enst. dışında bir fakülte mezunu	50	14,4
Toplam	347	100,0

Tablo 7, öğretici örnekleminin yaklaşık yarısının M.Y.O./Önlisans mezunu olduğunu, dörtte birinin lisans mezunu, dörtte birine yakınının da İHL mezunu olduğunu göstermektedir.

1.1.7. Hafızlık Durumu

Tablo 8. Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerinin Hafızlık Durumu

Hafızlık durumu	n	%
Evet	89	25,6
Hayır	258	74,4
Toplam	347	100,0

Ankete katılan öğretmenlerin yaklaşık dörtte birinin hafız olduğu anlaşılmaktadır.

1.1.8. Medeni Durum

Tablo 9. Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerin Medeni Duruma Göre Dağılımı

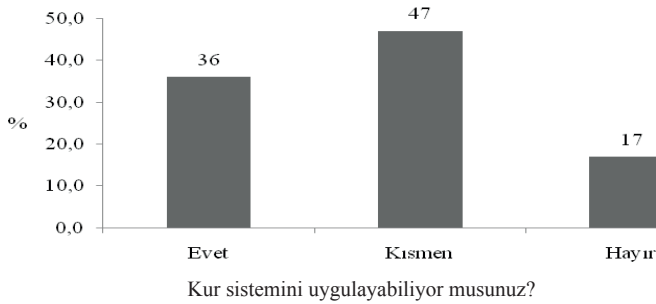
Medeni durum	n	%
Evli	311	89,6
Bekâr	36	10,4
Toplam	347	100,0

Tablo 9'a bakıldığında, öğretmenlerin % 90 gibi büyük çoğunluğunun evli olduğu, bir başka ifade ile yaklaşık her on öğreticiden dokuzunun evli olduğu, birinin ise bekar olduğu görülmektedir.

6. 2. Tartışma: Yaz Kur'an Kurslarında Uygulanan Kur Sistemi

6. 2. 1. Kur Sisteminin Uygulanma Durumu

Şekil 1: Kur Sistemini Uygulama Durumu

Şekil 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin % 36'sı kur sistemini uyguladığını, % 47'si kısmen uyguladığını, % 17'si ise uygulamadığını/uygulayamadığını belirtmektedir. Ulaşılan bulgulara göre öğretmenlerin % 83 ile çoğunluğunun kur sistemini bazı olumsuzluklara ve eksikliklere rağmen uyguladıkları/uygulamaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. % 17 gibi azımsanmayacak bir oranın ise kur sistemini tam anlamıyla anlayamadıkları/benimseyemedikleri, kurun işleyiş biçimine hâkim olamadıkları⁸ ve kur sistemini uygulamada sorun yaşadıkları⁹ söylenebilir.

Demir'in 2010 yılında yaptığı araştırmada öğretmenlerin % 23'ü kur sistemini uygulayamadığını, % 55,3'ü kısmen uygulayabildiğini, % 21,3'ü de uygulayabildiğini ifade etmiştir. Bu araştırmaya göre öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (% 76,6) kısmen de olsa kur sistemini uygulamaya çalıştığı anlaşılmaktadır.¹⁰ Trabzon, Rize, Yalova, Sinop, Gümüşhane ve Bayburt'ta yaptığı alan araştırmasında Koç da % 72,5 oranıyla öğretmenlerin kur sistemini uyguladığını tespit etmiştir.¹¹ Ünsal ve Öcal'ın yaptığı çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmış ve öğretmenlerin % 60,2 / % 69,9 ile yarından fazlası, öğretim programını uygulanabilir bulduğunu belirtmiştir.¹² Yine 2006 yılında Çorum'da gerçekleştirilen bir araştırmada, büyük çoğunlukla (% 93,9) öğreti-

8 Işıkdogan, Davut; Korukcu, Adem, "Yaz Kur'an Kurslarında Kur Sistemi ve Kur'an Kursu Öğreticilerinin Bu Sisteme Bakışı", *AÜİFD*, Ankara, 2008, sayı 1, s. 217.

9 Koç, Ahmet, "Yaz Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma", *Diyanet İlmî Dergi*, Ankara, 2011, c. 47, sayı 2, s. 36.

10 Demir, Recep, *Yaz Kur'an Kurslarında Kur'an Öğretimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2010, s. 96.

11 Koç, a.g.m., c. 47, s. 36.

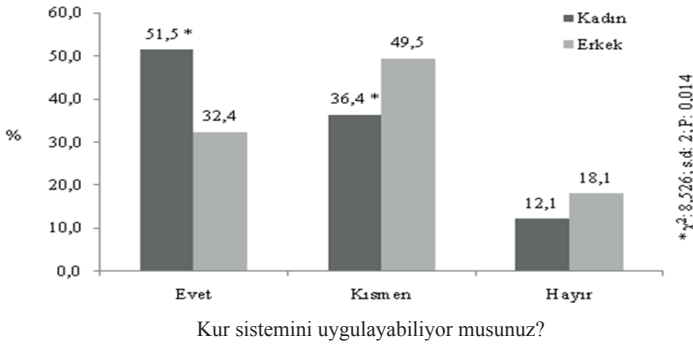
12 Ünsal, Adem, *Yaz Kur'an Kurslarında Din Eğitim ve Öğretimi (Denizli Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2009, s. 58; Öcal, Mustafa, "Müzakere" *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu (30 Mart-01 Nisan 2012)*, DİB Yayınları, Ankara 2013, s. 258.

cilerin kur sisteminin içeriği hakkında az da olsa bilgi sahibi olduğu, bu sistemi yararlı bulduğu ve buna göre de öğretmenlerin önemli bir bölümünün kur sistemini uygulama gayretini içinde olduğu ifade edilebilir.¹³ Bu sonuçlara göre hem Demir, Koç, Ünsal ve Işıkdogan ile Korukcu'nun çalışmalarında, hem de bu çalışmada kur sisteminin öğretmenler tarafından çoğunlukla uygulandığı anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan kur sisteminin uygulanması ile yaz kurslarında yapılan seviye belirleme sınavlarına göre öğrencilerin seviyelerine göre kurlara/dönemlere ayrılması, aralarındaki yaş/öğrenim düzeyindeki farklılıklardan doğan problemlerin en aza indirilmesi, herkese şartları/imkânları elverdiği ölçüde, etkin biçimde yaz kurslarından yararlanmanın yolunu açması, öğrencilerin yaz kursunu artık rastgele herhangi bir noktada bırakıp gitmesinin önüne geçmesi, sistemli, düzenli bir bilgi bütünü elde etmeyi sağlaması, üç dönem takvimi ile kurlar hakkında velilerin bilgilendirilmesinin sağlanması, yeni Kur'an kursu programlarının öğretime çerçeve çizip onun doğrultusunu belirlemesi ve esneklik kazanması, öğreticinin elini kolunu bağlamayıp ona inisiyatif vermesi, öğretimi olabildiğince öğrencilerin ihtiyaçlarını, beklentilerini karşılayacak şekilde düzenleme konusunda öğreticinin elini güçlendirmesi ve kursların verimlilik düzeyinin yükselmesi¹⁴ hedeflenmektedir.

Bütün bu sebeplerden dolayı kur sisteminin öğretici-öğrenci ve veliler tarafından çok iyi anlaşılması ve uygulanması, kurslarda amaçların ve anlamlı öğrenmenin gerçekleşmesini sağlama açısından oldukça önemlidir.

Şekil 2: Kur Sistemini Uygulama İle Cinsiyet Arasındaki İlişki

Şekil 2'deki veriler χ^2 testinin sonuçları açısından ele alındığında, kur sistemini uygulama ile cinsiyet arasında bir ilişki olduğu ve diğer bağımsız değişkenler arasında ise herhangi bir ilişkinin olmadığı anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle χ^2 analizleri, örneklem grubuna giren öğretmenlerin "Kur sistemini uygulayabiliyor musunuz?" sorusuna verdiği cevaplar ile yaş, kadro durumu, yerleşim birimi, mesleki kıdem, gelir,

13 Işıkdogan, Korukcu, *a.g.m.*, s. 217, 218.

14 Aydın, *a.g.e.*, s. 94-98.

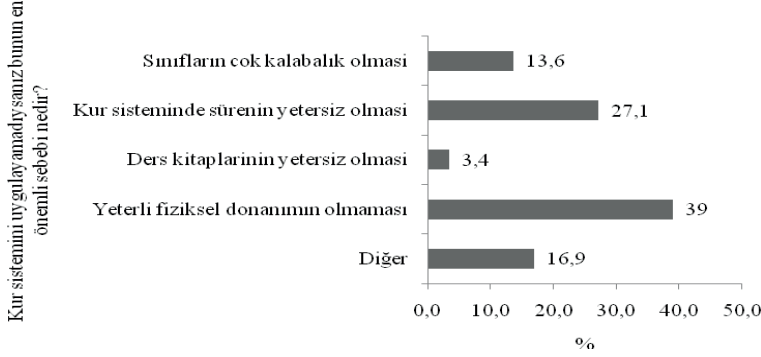
öğrenim durumu, hafızlık ve medeni durum arasında herhangi bir ilişki olmadığını gösterirken, cinsiyet arasında ise bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre kur sistemini uyguladığını belirtenlerin oranı kadın öğretmenlerde erkek öğretmenlerin yaklaşık iki katıdır. Diğer bir ifade ile kadın öğretmenler, erkek öğretmenlere oranla kur sistemini daha fazla uygulayan görevliler olarak görülmektedir.

Araştırma esnasında bizzat yapılan gözlemlere bakılarak bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olan faktörler üzerine pek çok şey söylenebilir. Örneğin; kadın öğretmenlerin görev yaptığı yerlerin/ortamın daha çok sınıf/derslik tarzı, erkek öğretmenlerin ise camiler olduğu ve kadınların görev yaptığı yerlerin kur sistemi için daha elverişli bulunduğu anlaşılmaktadır. Kadın öğretmenlerin görev yaptığı bu mekânlarda fiziksel şartlarının iyi olması, zaman zaman birden fazla öğreticinin görev yapması, kur sistemine göre öğrencileri dönemlere/seviyelerine ayırma işleminin daha kolay gerçekleşmesi, sınıfların kalabalık olmayışı, derslerde çağdaş öğretim, yöntem ve tekniklerinin kullanılabilmesi ve teknolojik materyallerden faydalanılması gibi sebepler ile kadınların erkeklere göre kur sistemini daha fazla anladıkları, benimsedikleri ve uyguladıkları görülmektedir. Erkeklerde ise daha çok kursa camide devam edilmesi, buraların fiziksel açıdan yetersiz olması, çok kalabalık olması, kurslarda öğretici sayısının az olması, aynı anda birden fazla kura devam edilmesi, geleneksel yöntemlerin kullanılması, teknolojik materyallerin kullanımının zorluğu gibi nedenlerden dolayı kur sisteminin kadın öğretmenlere göre daha az anlaşıldığı/uygulandığı ve daha fazla uygulama sorunu yaşandığı düşünülebilir.

Kur sisteminin uygulanabilirliğinin artırılması ise bu sistemin iyice anlaşılması/ anlatılması, kursların fiziksel yeterliklerinin iyileştirilmesi, öğretici sayısının artırılması, öğrenci sayısının azaltılarak sınıfların kalabalık olmasının önüne geçilmesi, kur sisteminin dönemlere ayrılması, öğrencilerin yaş ve bilgi düzeylerindeki farklılıkların en aza indirilmesi, ders kitaplarından azami ölçüde faydalanılması, derslerin farklı yöntem-teknik ve çağdaş öğretim teknolojileri/materyalleri ile zenginleştirilmesi, DİB'in bu konuda alacağı tedbirlerle ve düzenleyeceği etkin hizmet içi eğitim seminerleri ile mümkün olabilecektir.

6. 2. 2. Kur Sisteminin Uygulanmama/Uygulanamama Sebepleri

Şekil 3: Kur Sisteminin Uygulanmadığını Belirten Öğreticilere Göre Bunun En Önemli Sebebi

Şekil 3'e bakıldığında, kur sistemini uygulayamadığını belirten 59 öğreticiye göre, bunun en önemli sebepleri, yüzdelik oranlarına göre büyükten küçüğe doğru şöyle sıralanabilir:

1. Yeterli fiziksel donanımın olmaması
2. Kur sisteminde sürenin yetersiz olması
3. Sınıfların çok kalabalık olması
4. Ders kitaplarının yetersiz olması

Kurslarda yeterli fiziksel donanımın olmaması ve kur sisteminde sürenin yetersiz olması ile ilgili bu verilerin 1.1 ve 1.2 numaralı denenceleri kısmen doğruladığı anlaşılmaktadır.

Ayrıca “diğer” seçeneğinde, “tek öğreticiyle/tek sınıfla kur sisteminin uygulanmasının zor olması”, “kur sisteminin gereksiz olması” ve “bu sistemin formalite olması” gibi hususlara vurgu yapılmaktadır. Ulaşılan bu sonuçlara göre, kur sisteminin uygulanmamasında ve bu sistem ile ilgili aksaklıkların/zorlukların yaşanmasında kursun fiziksel donanımının yetersizliği ön plana çıkmaktadır. Bunların yanında kur sisteminde sürenin yetersiz olması, sınıfların çok kalabalık olması, ders kitaplarının yetersiz olması ve bunların dışındaki diğer faktörler de bu sürecin verimli bir şekilde uygulanabilirliğinin önüne geçen engeller olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan araştırma esnasında yaz Kur'an kurslarında yapılan gözlemler ve öğretmenlerle yüz yüze görüşmelere göre kur sisteminin¹⁵ işlevselliğini sekteye uğratan, bazı faktörlerden de söz edilebilir. Bunlar, sınıftaki öğrenci sayılarının fazlalığıyla paralel olarak öğretici sayısının yetersizliği, tek görevlinin aynı anda üç kura birden ders vermesinin olumsuzlukları, seviye tespit sınavı ile öğrencilerin seviyelerine göre

15 Kur sistemiyle ilgili bkz. Işıkdöğən, Korukçu, *a.g.m.*, s. 207-212.

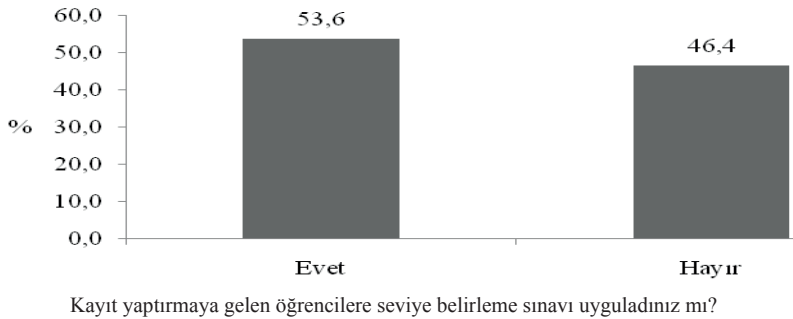
sınıflara ayrılmaması, bazı öğrencilerin kursa isteksiz gelmesi, öğrencilerin kursa devam zorunluluğunun olmaması, kur/kurs süresinin yeterli olmaması, teknolojik öğretim materyali imkânının kısıtlılığı, kur sistemi için DİB/il müftülüğünce düzenlenen hizmet içi eğitim seminerlerinin yetersizliği, bu sistemin öğreticiler tarafından tam olarak idrak edilememesi/benimsenememesi, öğreticilerin bilgi/tecrübe eksikliği, bunun öğrencilere/velilere olumsuz yansımaları, öğrencilerin/velilerin bu sistemi yeterince tanıyamaması, öğrenci-öğretici-velilerin iş birliği içerisinde bu süreçte aktif olarak yer almaması, bu sistemin daha çok teorik çerçevede kalması ve pratikte uygulama alanı bulamaması¹⁶ gibi bu süreçte önemli rol oynayan ve dikkat çeken unsurlar olarak ifade edilebilir.

O hâlde kur sistemin uygulanabilirlik düzeyini/verimliliğini arttırmak için, kursların fiziksel yeterliklerin artırılması, kursların teknolojik öğretim materyalleri/dokümanları açısından elverişli hâle getirilmesi, öğreticilerin pedagojik alandaki eksikliklerinin tamamlanması, hizmet içi eğitim seminerlerinde bu sistemin daha iyi anlaşılmasının sağlanması ve farklı uygulama örnekleri ile zenginleştirilmesi elzemdir.

6. 2. 3. Kur Sistemine Göre Seviye Belirleme Sınavı ve Dönemlere Ayırma İşleminin Gerçekleştirilme Durumu

2005 yılında uygulanmaya başlayan kur sistemi, öğrenenlerin bilgi ve becerilerine uygun olarak gruplara ayrılmalarına imkân sağlamaktadır. Öğrenmede esneklik sağladığı gibi bireysel farklılıklarının göz önünde bulundurulmasına da fırsat vermekte, öğrencilerin çeşitli aktiviteler için kendi zamanlarını planlayarak bu kurslara devam edebilmelerini kolaylaştırmaktadır.¹⁷ Bu süreçte başarılı olabilmek için öncelikle ders kaydı sırasında öğrencilere seviye belirleme sınavının uygulanması ve bu sınava göre bilgi düzeyleri belirlenen öğrencilerin seviyelerine göre üç kurdan birine kaydedilmesi ön plana çıkmaktadır/önem kazanmaktadır.

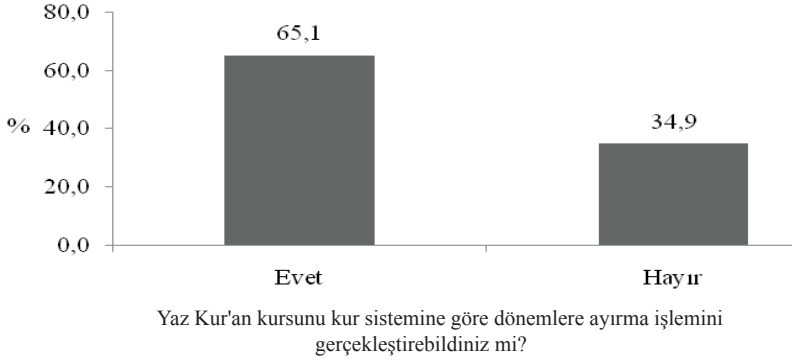
Şekil 4: Kayıt Yaptırmaya Gelen Öğrencilere Seviye Belirleme Sınavını Uygulama Durumu

¹⁶ Demir, a.g.t., s. 97, 98; Koç, a.g.m., s. 36-38; Ünsal, a.g.t., s. 58-60.

¹⁷ Bkz. Yaz Kur 'an Kursları Öğretim Programları, s. 8.

Şekil 5: Yaz Kur'an Kursunu Kur Sistemine Göre Dönemlere Ayırma İşlemini Gerçekleştirme Durumu

Şekil 4 ve 5'teki bulgulara göre, öğretmenlerin yarıdan fazlası, kayıt yaptırmaya gelen öğrencilere seviye belirleme sınavı uyguladığını (% 53,6) ve yaz Kur'an kursunu kur sistemine göre dönemlere ayırma işlemini gerçekleştirdiğini (% 65,1), üçte birinden daha fazlası ise, seviye belirleme sınavını uygulamadığını /uygulayamadığını (% 46,4) ve yaz Kur'an kursunu bu sistemine göre dönemlere ayırma işlemini gerçekleştiremediğini (% 34,9) belirtmektedir. Bu verilere göre öğretmenlerin ağırlıklı olarak kayıt yaptırmaya gelen öğrencilere seviye belirleme sınavı uyguladığı ve buna göre de yaz kursunu dönemlere ayırma işlemini gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu soruya olumsuz cevap verenlerin oranı ise oldukça düşündürücüdür.

Nitekim Demir'in ulaştığımız bu sonuçla uygunluk gösteren bir alan araştırmasında da öğretici örnekleminin önemli bir bölümünün öğrencilere seviye belirleme sınavı yaptığı (% 51) ve onları kur sistemine göre dönemlere ayırdığı tespit edilmiştir.¹⁸ Öğrencilerin seviye belirleme sınavı ve kur sistemine göre dönemlere ayırma işlemiyle ilgili elde edilen bu veriler, bulgularımızı desteklemesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca kur sisteminin daha planlı, programlı, sistemli ve hedeflendiği gibi uygulanması ve DİB/müftülüklerce bu yönde gerekli önlemlerin alınması ile bu sistemin/programın işlevselliği azami ölçüde artacaktır.

Bununla birlikte kur sistemini uygulayan ve bu sistemin Kur'an ve temel dinî bilgiler öğretimine olumlu katkı yaptığını düşünenlerin buna paralel olarak öğrencilere seviye belirleme sınavı yaptığı ve kur sistemine göre dönemlere ayırma işleminde daha başarılı olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan kur sisteminde seviye belirleme sınavıyla öğrencilerin seviyelerine göre dönemlere ayrılması, beraberinde öğretici, öğrenci ve veliler için birçok kolaylık getirmektedir. Bu sistem, velilerin yaz aylarına ilişkin planlarını buna göre belirlemelerine, hangi dönem veya dönemlerde çocuklarını yaz Kur'an kursuna gönderebile-

18 Demir, a.g.t., s. 101, 102, 107, 108.

ceklerini ve hangi dönemde hangi kuru tercih edeceklerini kararlaştırmalarına imkân hazırlamaktadır.

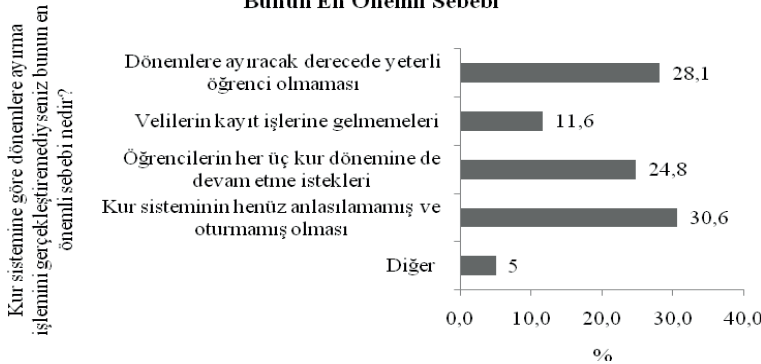
Ayrıca kur sistemiyle ilgili bilgilere genel olarak bakıldığında şekil 1, 4 ve 5'teki veriler, kur sisteminin kurslarda çoğunlukla uygulandığını öngören 2.1 numaralı denencenin büyük oranda doğrulandığını göstermektedir.

Öte yandan konu bir de değişkenler açısından incelendiğinde, χ^2 testi sonuçlarının, öğretmenlerin “Kayıt yaptırmaya gelen öğrencilere seviye belirleme sınavı uyguladınız mı?” sorusuna ve buna paralel olarak sorulan “Yaz Kur’an kursunda kur sistemine göre dönemlere ayırma işlemini gerçekleştirebildiniz mi?” sorusuna verdikleri cevaplar ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu ortaya koyduğu görülmektedir. Buna göre yaz Kur’an kurslarında kayıt yaptırmaya gelen öğrencilere seviye belirleme sınavı uyguladıklarını ve kur sistemine göre dönemlere ayırma işlemini gerçekleştirdiklerini belirtenlerin büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmakta olup, bunların da oran olarak erkeklerden yaklaşık % 20 daha fazla olduğu görülmektedir.

Bu yönüyle seviye belirleme sınavının uygulaması, dönemlere ayırma işleminin gerçekleştirilmesi ve bu sistemin başarılı bir şekilde uygulanmasıyla ilgili verilere ve konuyla ilgili öğretmenlerle yapılan yüz yüze görüşmelere bakıldığında, kadın öğretmenlerin daha başarılı olduğu söylenebilir. Bu başarıda, kadın öğretmenlerin velilerle iş birliğinin daha iyi olmasının, velilerin kayıt işlemlerine katılmalarını sağlamalarının, dönemlere ayıracak yeterli öğrencilerinin olmasının, kur sistemini iyi anlamış olmalarının ve kurs binalarının fiziksel donanımlarının yeterli olmasının büyük etkisi olduğu söylenebilir.

6. 2. 4. Kur Sistemine Göre Dönemlere Ayırma İşleminin Gerçekleştirilmesini Engelleyen Nedenler

Şekil 6: Kur Sistemine Göre Dönemlere Ayırma İşlemini Gerçekleştirmeyen/ Gerçekleştiremeyen Öğreticilere Göre Bunun En Önemli Sebebi

Şekil 6 incelendiğinde, yaz Kur’an kursunu kur sistemine göre dönemlere ayırma

işlemini gerçekleştirmediğini/gerçekleştiremediğini belirten öğretmenlerin % 30,6'sı bunun en önemli sebebi ile ilgili olarak kur sisteminin henüz anlaşılammış ve oturmamış olması, % 28,1'i dönemlere ayıracak derecede yeterli öğrenci olmaması, % 24,8'i öğrencilerin her üç kur dönemine de devam etme istekleri, % 11,6'sı velilerin kayıt işlemlerine gelmemesi ifadelerine yer vermektedir. % 5 ile "diğer" kategorisine yönelen 6 öğretici ise bu konuda, Elif-Ba okuyanlar ve Kur'an'a geçenler şeklinde iki dereceli kur sisteminin daha uygun olması, dönemlere ayırma işleminin öğrenciler için bir şey ifade etmemesi, kursa yeni başlayan öğrencilerin sayısının fazla olması ve kur sisteminin gereksiz olması gibi hususlara dikkat çekmektedir. Bu veriler ile 2.4 numaralı denencenin kısmen yanlışlandığı da anlaşılmaktadır.

Buradan hareketle öğrencilere seviye belirleme sınavının uygulanmaması/uygulanamaması ve kur sistemine göre dönemlere ayırma işleminin gerçekleştirilmemesi/gerçekleştirilememesi ile ilgili olarak araştırma esnasında yapılan gözlemler ve öğretmenlerle yüz yüze görüşmeler de dikkate alındığında bunun, velilerin çocuklarının kayıt işlemlerine gelmemeleri, velilerin bu konuda ilgisizliği, bu sınavların yapılacağı ve farklı kurlara ayrılacak yeterli dersliklerin, mekânların olmaması, kursların fiziksel elverişsizliği, öğretici yetersizliği, tek öğreticili kalabalık sınıflarda bunları yapma imkânının olmaması, bazı kurslarda öğrenci sayısının çok az olması ve kur sisteminin öğretici-öğrenci-veliler tarafından tam olarak anlaşılammaması gibi nedenlerden kaynaklandığı söylenebilir.

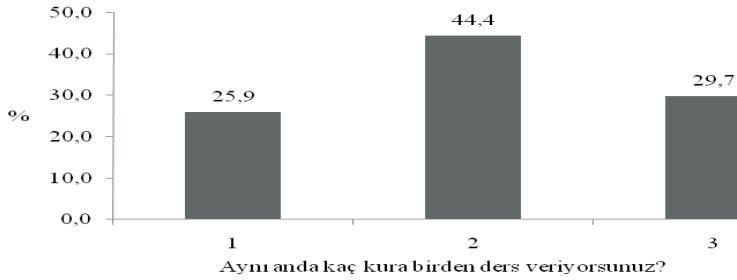
Işıkdoğan ve Korukçu tarafından 2006 yılında Çorum'da gerçekleştirilen bir araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmış olup, öğretmenlerin kur sistemiyle ilgili en büyük sıkıntıları konusunda, bu sistemin işleyiş biçimine hâkim olamamaları gerçeğiyle karşılaşılmaktadır.¹⁹ Demir'in çalışmasında ise Kocaeli'deki öğretmenler bu konuda daha çok, dönemlere ayıracak derecede yeterli öğrenci olmaması üzerinde durmaktadır.²⁰ Buna göre çalışmamızla Işıkdoğan ve Korukçu'nun ulaştığı bulgular birbirini tamamlarken, Demir'in bulguları farklılık göstermektedir. Bir başka ifade ile Balıkesir ve Çorum'daki yaz kurslarında görev yapan öğretmenler daha çok kur sisteminin henüz anlaşılammış olmasından, Kocaeli'dekiler ise dönemlere ayıracak yeterli öğrenci olmamasından yakınmaktadır. Bu değerlendirmeler, kur sistemiyle ilgili Türkiye profiline ortaya çıkmasına katkı sağlaması açısından önemlidir.

19 Işıkdoğan, Korukçu, *a.g.m.*, s 217.

20 Demir, *a.g.t.*, s. 102.

6. 2. 5. Kur Dağılımı

Şekil 7: Aynı Anda Ders Verilen Kur Sayısı Dağılımı

Örneklem grubuna giren öğretmenlerin % 25'i aynı anda/ders saatinde bir kura, % 44,4'ü iki kura, % 29,7'si de üç kura birden ders verdiklerini belirtmektedir. Şekil 7'deki değerlerin 2.1 numaralı denenciyi kısmen doğruladığı söylenebilir.

Ayrıca ulaşılan bu verilere göre öğretmenlerin aynı anda ders verdikleri kur sayıları şöyle sıralanabilir:

1. İki kur
2. Üç kur
3. Bir kur

Kur sisteminde öğretici azlığı ve tek görevlinin aynı anda birden fazla kura ders vermesi, kur sistemimim sağlıklı bir şekilde uygulanmasını ve derslerdeki öğretimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Buna göre öğretmenlerin daha çok aynı anda iki ve üç kura birden ders verdiği görülmüşken, Demir'in yaz kursları üzerine yaptığı çalışmada ise öğretmenlerin daha çok bir ve iki kur üzerinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.²¹ Bu durum, Balıkesir'deki öğretmenlerin Kocaeli'dekilere göre daha fazla kura aynı anda ders verdiğini göstermekle birlikte, Balıkesir'deki öğretmenlerin kur sistemini uygularken birtakım olumsuzluklarla daha fazla karşılaşabileceğini de ortaya koymasından oldukça dikkat çekicidir.

Bu olumsuzlukları en aza indirebilmek için yetkililerce acilen öğretici sayısının yeterli hâle getirilmesi ve kursları fiziksel açıdan donanımlı hâle getirip, eğitim mekânlarının yetersizliği sorununa çözüm bulunması gerekmektedir.

Diğer yandan şekil 7, değişkenler açısından değerlendirildiğinde χ^2 analizleri, ders verilen kur sayısı ile yerleşim birimi değişkeni arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu gösterirken, cinsiyet, yaş, kadro durumu, mesleki kıdem, gelir, öğrenim durumu, hafızlık ve medeni durum değişkenleri arasında ise herhangi bir ilişki olmadığını ortaya koymaktadır. Buna göre yaz Kur'an kurslarında aynı anda üç kura birden ders

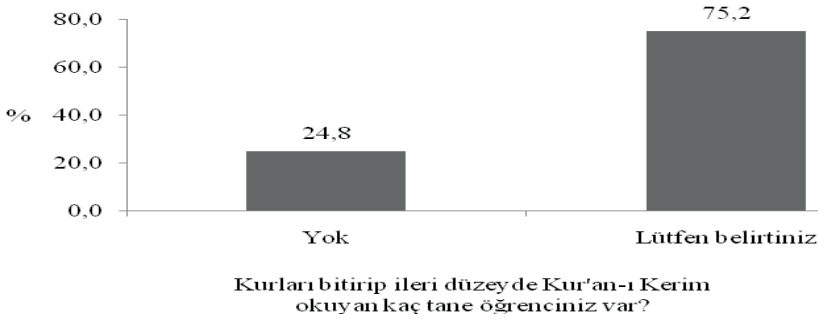
21 Demir, *a.g.t.*, s. 100.

verenlerin oranı kırsal alanda görev yapan öğretmenlerde kentsel alandaki görevlilerin yaklaşık iki katıdır. Üç kura birden ders verenler kırsal alanda yoğunlaşmaktadır.

Kentsel ve kırsal alandaki kurslarda yapılan gözlem ve görüşmeler de kırsal alanda derslerin kent merkezine göre daha çok tek öğretmen ile tek sınıflı Kur'an kurslarında/camilerde yapıldığını, bu mekânlarda fiziksel yetersizliğin ve öğrenci sayılarının da ön plana çıkmasıyla üç kuru aynı anda uygulandığını göstermektedir. Buna göre yaz Kur'an kurslarında sürenin, fiziksel donanımın, görsel ve işitsel materyallerin yetersizliğinden dolayı üç kuru aynı anda tek sınıfta uygulanması, kur sistemindeki aksaklıklar/olumsuzluklar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaz Kur'an kurslarında görev yapan bazı öğretmenlerin pedagojik formasyon açısından da eksikliklerinin olması aynı anda birden fazla kura ders verme noktasında birtakım olumsuzluklara neden olabilmektedir. Bu sorunların çözümünde ve öğretmenlerin mesleki/pedagojik formasyon seviyelerinin yükseltilmesinde hizmet içi eğitim seminerlerine ağırlık verilmelidir. Ayrıca hizmet içi eğitim seminerlerinin dışında da öğretmenlerin mesleki ve pedagojik anlamda kendilerini geliştirecek alan içi-dışı kaynakları, program ve kur sistemi ile ilgili yayınları takip etmeleri yararlı olacaktır.

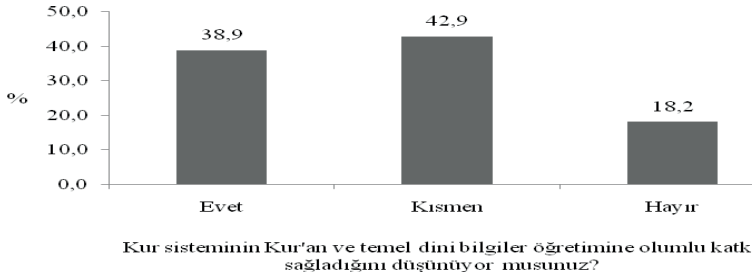
Şekil 8: Kurları Bitirip İleri Düzeyde Kur'an-ı Kerim Okuyan Öğrenci Sayısı Dağılımı

Araştırmaya katılan öğretmenlerin neredeyse dörtte biri, kurları bitirip ileri düzeyde Kur'an-ı Kerim okuyan öğrencisinin olmadığını, yaklaşık dörtte üçü ise ileri düzeyde Kur'an-ı Kerim okuyan öğrencisinin olduğunu ifade etmektedir. İleri düzeyde Kur'an-ı Kerim okuyan öğrencisinin olduğunu belirten öğretmenlerin, öğrenci sayılarıyla ilgili "Lütfen belirtiniz" şeklindeki açık uçlu soruda, öğrenci sayılarının kurslardaki yoğunluğa göre 1 ile 60 arasında değiştiğini belirttiği ve bunların da daha çok 15-35 arasında yoğunluk gösterdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu açık uçlu soruya bazı öğretmenler, kurslarındaki öğrenci sayısını bilmediği ve ikinci kura okuyan hiçbir öğrencisinin olmadığı cevabını vermiştir. Ayrıca kur sisteminde 1. Kur: Elif-Ba kitapçığını okuyan, 2. Kur: Kur'an okumaya yeni geçen, 3. Kur: Kur'an'ı usulüne göre güzel okuyanlardan oluştuğuna göre bu bulgular öğrencilerin dörtte birinin 1. kura, önemli bir bölümünün ise 2 ve 3. kura olduğunu göstermektedir.

6. 2. 6. Kur Sisteminin Dersler Üzerindeki Etkisi

Şekil 9: Kur sisteminin Kur'an ve Temel Dini Bilgiler Öğretimine Olumlu Katkı Sağlama Durumu

Şekil 9'dan anlaşıldığına göre, öğretmenlerin % 38,9'u kur sisteminin, Kur'an ve temel dinî bilgiler (itikad, ibadet, siyer, ahlak) öğretimine olumlu yönde katkı sağladığını belirtmektedir. Kur sisteminin olumlu katkı sağlamadığını düşünenlerin oranı % 18,2 iken, kısmen katkı sağladığını ifade edenlerin oranı ise % 42,9'dur. Bir başka ifade ile öğretmenlerin % 81,8 ile büyük bir bölümünün bu konuda kısmen de olsa olumlu görüş belirttikleri görülmekle birlikte olumsuz düşüncede olanların oranı da dikkat çekicidir.

Bu verilerden hareketle yaz Kur'an kurslarında kur sistemini uygulayan öğretmenlerin oranı (% 83), yine bu sistemin Kur'an ve temel dinî bilgiler öğretimine olumlu katkı yaptığı düşüncesinde olanların oranı (% 81) ile paralellik göstermektedir. Buna göre şekil 9 ile şekil 1'in bulgularının örtüştüğü söylenebilir. Ayrıca şekil 9 ve 10'un verilerininin 2.1 numaralı denencenin doğrulanmasını bir kez daha büyük oranda desteklediği anlaşılmaktadır.

2010'da Kocaeli evreninde öğretmenler üzerinde gerçekleştirilen bir yaz Kur'an kursu çalışmasında, öğretici örnekleminin % 27'si kur sisteminin Kur'an öğretimine katkısının olmadığını, % 44'ü kısmen katkı sağladığını, % 27,3'ü ise katkı sağladığını düşünmektedir. Buna göre örneklem grubunun % 71,3'ü Kur'an öğretiminde kur sistemi ile ilgili kısmen de olsa olumlu görüş belirtmektedir.²² Bu bulguların, çalışmamızın verileriyle paralellik gösterdiği söylenebilir. Yapılan benzer çalışmaların sonuçlarından genel bir değerlendirme yapılacak olursa, kur sisteminin Türkiye'deki yaz Kur'an kurslarındaki Kur'an öğretimini olumlu yönde geliştirdiği sonucuna varılabilir. Zira bu, sevindirici olmakla birlikte, Kur'an öğretimi ve kurslardaki öğrenme-öğretme sürecindeki/kur sistemindeki verimliliğin daha da artırılması için üzerinde önemle durulması gereken bir durumdur.

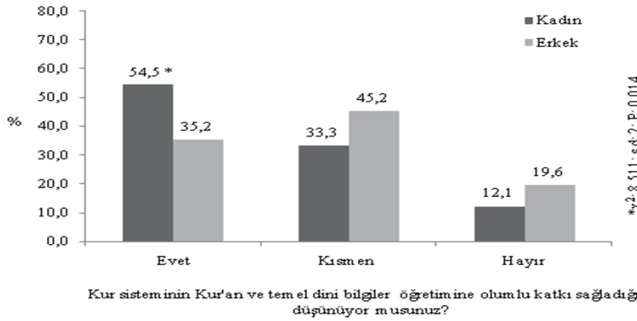
Diğer yandan araştırmamızda ulaştığımız bu sonuçlarla, kur sisteminin uygulanıp, uygulanmaması ile ilgili şekil 1'in bulgularının birbiriyle örtüştüğü söylenebilir. Buna göre kur sistemini uygulayan öğretmenler, aynı zamanda bu uygulamaların derslere

²² Demir, a.g.t., s. 99, 100.

pozitif/olumlu²³ yönde yansıdığı düşüncesinde iken, bu sistemi uygulamayan/uygulamayan öğretmenler de bu sistemin derslere herhangi bir faydasının olmadığı düşüncesini savunmaktadır.

DİB'in kur sistemini daha etkili, profesyonelce, kurslardaki öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınarak, basitten karmaşığa, kolaydan zora, yakından uzağa, somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene, ekonomiklik ilkeleri²⁴ göz önünde bulundurularak yapılacak hizmet içi eğitim seminerleriyle desteklemesi ve öğretmenlerin kur sistemi iyice benimsemelerini sağlaması ile hem bu sistemin hayata geçirilmesi kolaylaşacak hem de bunun etkisiyle derslerdeki hedeflenen verime en üst düzeyde ulaşılacaktır.²⁵

Şekil 10: Kur Sisteminin Kur'an ve Temel Dini Bilgiler Öğretimine Olumlu Katkı Sağlama Durumu İle Cinsiyet Arasındaki İlişki

Şekil 10, öğretici örnekleminde kadınların erkeklerden kur sisteminin yaz Kur'an kurslarındaki öğretime daha fazla olumlu katkı sağladığını düşündüğünü göstermektedir. X² testi de bu gözlemi desteklemekte ve kur sisteminin Kur'an ve temel dinî bilgiler öğretimine katkısı ile cinsiyet arasındaki ilişkinin istatistiksel düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre örneklem grubunda kur sisteminin Kur'an ve temel dinî bilgiler öğretimine olumlu katkı sağladığını düşünenlerin oranı kadın öğretmenlerde erkek öğretmenlerden yaklaşık % 20 daha fazladır. Ayrıca kadın öğretmenlerin kur sistemini daha çok benimsedikleri, erkek öğretmenlere göre kur sistemini daha iyi uyguladıkları, bununla da Kur'an ve temel dinî bilgiler öğretimine daha çok olumlu katkı sağladıkları anlaşılmaktadır. Buna göre şekil 2 ve 10'un birbiriyle paralellik gösterdiği söylenebilir.

23 Işıkdöğün, Korukçu, *a.g.m.*, s. 219, 220.

24 Öğrenme ilkeleri ile ilgili geniş bilgi için bkz. Küçükahmet, Leyla, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Nobel Yayın Dağıtım, 12. Baskı, Ankara 2001, s. 37-41; Küçükahmet, Prof. Dr. Leyla, *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Nobel Yayın Dağıtım, 12. Baskı, Ankara 2001, s. 39-44. Ayrıca yaz Kur'an kurslarında öğrenme-öğretme sürecindeki ilkelerle ilgili bkz. *Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programları*, s. 9.

25 Işıkdöğün, Korukçu, *a.g.m.*, s. 219, 220.

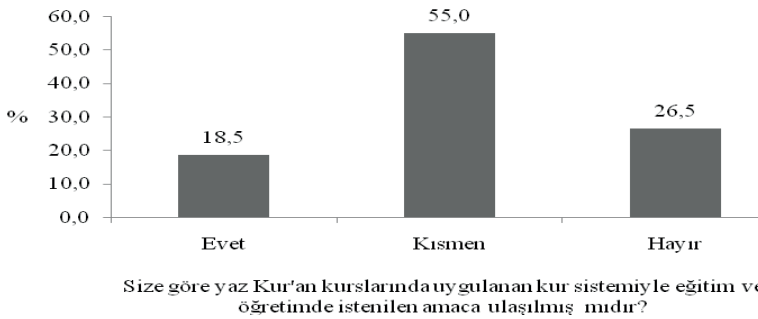
Konuyla ilgili yapılan analizler ve yüz yüze görüşmelerden hareketle, bu konu hakkında şöyle bir açıklama yapılabilir: Kadın öğretmenlerin kur sistemini daha iyi anladığı, benimsediği, görev yaptığı yerlerin/mekânların büyük çoğunlukla derslik tarzı sınıflar olması, fiziksel donanımının yeterli olması, araç-gereç ve materyallerden kolaylıkla faydalanmaları, öğrencilerin seviyelerine göre ayrılmalarını sağlamaları ile kur sistemini daha sağlıklı uyguladıkları, buna bağlı olarak da Kur'an / temel dinî bilgiler öğretiminden olumlu dönütler aldıkları ve öğrencilerin kursa olan ilgilerini artırdıkları anlaşılmaktadır Erkek öğretmenlerin ise özellikle camilerde kalabalık gruplarda kur sistemini uygulamada zorluk yaşadıkları ve bunlardan olumlu dönüt alamadıkları görülmektedir. Ayrıca kur sisteminin mevcut şartlarda temel dinî bilgilere göre Kur'an öğretiminde daha rahat uygulama imkânı bulduğu da söylenebilir.

Ayrıca öğretmenlerin kurs sisteminin Kur'an ve temel dinî bilgiler öğretimine olumlu katkı sağlamasıyla ilgili düşünceleri χ^2 analizleri açısından tekrar ele alındığında, bu konu ile mesleki kıdem arasında da manidar bir ilişki söz edilebilir. Buna göre kur sisteminin Kur'an ve temel dinî bilgiler öğretimine olumlu katkı sağladığını düşünenlerin oranı en yüksek seviyesine 1-9 yıllık genç öğretmenlerde, en düşük seviyesine 10-19 yıllık öğretmenlerde ulaşırken, bu oranın yaşın artmasıyla azaldığı görülmektedir.

Araştırma esnasında yapılan gözlem ve görüşmelerden hareketle bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olan faktörler şöyle sıralanabilir: Genç öğretmenlerin kur sistemini diğer yaş gruplarına göre daha iyi anladığı, öğrencilerin öğrenme-öğretme sürecinde aktif olarak yer almasını sağladıkları, onların seviyelerine daha kolay inebildikleri, seviyelerine göre farklı yöntem-teknik ve öğretim materyallerini etkin bir şekilde kullandıkları, bunların neticesinde kur sistemini daha rahat uyguladıkları ve bu sistemin Kur'an ve temel dinî bilgiler öğretimine olumlu katkı sağladığı söylenebilir.

1.1.7. Kur sistemiyle Amaca/Hedefe Ulaşma Durumu

Şekil 11: Kur Sistemiyle Eğitim ve Öğretimde İstenilen Amaca Ulaşma Durumu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 18,5'i yaz kurslarında uygulanan kur sistemiyle eğitim-öğretimde istenilen amaca ulaştığını,²⁶ % 55'i kısmen ulaştığını

²⁶ Kurslarda amaca ulaşabilmek ve din eğitim ve öğretimini başarılı olarak yürütebilmek için bazı şart-

belirtmektedir. Öğreticilerin % 26'5'inin ise istenilen amaca ulaşılmadığını/ulaşılmadığını ifade etmesi oldukça düşündürücüdür. Bir başka deyişle öğretmenlerin % 74 gibi çoğunluğu kur sistemiyle eğitim-öğretimde istenilen amaca kısmen de olsa ulaşıldığını ifade etmektedir.²⁷

Bayraktar'ın çalışmasında da buna yakın bir sonuçla karşılaşılmış ve öğretmenlerin % 58,49 gibi büyük çoğunluğu kursların öğretimindeki amacının kısmen, % 33'ü de tamamen ve büyük ölçüde gerçekleştiği şeklinde kanaat belirtmiştir. Gerçekleşmediği kanaatinde olanların oranı % 8,49'dur.²⁸ Bu bulgu, verilerimizle büyük oranda örtüşmekte iken amacın gerçekleşmeme oranı, çalışmamızdaki oranın yaklaşık yarısıdır. Aynı şekilde yaz kurslarındaki uygulanan programın/kur sisteminin amacının gerçekleşme oranı Işıkoğan ve Korukçu'nun yaptığı araştırmada % 80,7 olarak tespit edilmiş ve Buyrukçu, Yıldırım ile Beköz de kurs için hazırlanan "Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programları" çok büyük oranda amaca ulaşmada kısmen de olsa yeterli bulmuştur.²⁹ Ayrıca kursların bu süreçteki durumunun değerlendirilmesine öğrenci gözüyle bakıldığında yine Ergün'ün Isparta evreninde Kur'an kursları öğrencilerinin dini tutum ve davranışlar üzerine yaptığı çalışmada öğrencilerin tamamına yakını Kur'an kurslarının gerçek fonksiyonunu yerine getirmeye çalıştığını belirtmektedir.³⁰ Öztürk'ün Konya'da Kur'an kursları üzerine gerçekleştirdiği çalışmada da öğrencilerin büyük kısmı kısmen de olsa kurslardan aldıkları din eğitiminin yeterli olduğunu/amaca ulaşıldığını düşünmektedir.³¹ Bu duruma göre İstanbul, Isparta, Burdur, An-

ların (a. Öğreticilerin iyi yetiştirilmesi b. Müfredatın uygulanması c. Kitap ve materyallerin seviyeye uygun ve anlaşılabilir olması) önceden hazırlanması gerekir. Bkz. Öcal, Mustafa, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*, TDV Yayınları, Ankara 1999, s. 20.

- 27 2006 yılında Balıkesir'de yapılan bir başka çalışmada ise ankete katılanların % 44,6 'sı yaz Kur'an kurslarını başarılı bulduğunu, % 55,4 gibi yarıdan fazlası ise bu kursları başarılı bulmamaktadır. Bkz. Çanakçı, Ahmet Ali, *Balıkesir ve Merkez Köylerinde İmam-Hatiplerin Mesleki Yeterliliği ve Yaygın Din Eğitimindeki Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2006, s. 117) Ayrıca aynı ilde farklı yıllarda (2006-2013) yapılan bu iki çalışmada, aradan 7 yıl geçmesi ve bu süreçte bir takım olumlu gelişmelerin (yeni öğretim programı ve kur sisteminin benimsenmesi, öğretmenlere ek ders ücretinin tahakkuk ettirilmesi, yaş sınırının kaldırılması, DİB ile Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında imzalanan protokol, ders kitaplarının ve Elif-Ba kitapçıklarının ücretsiz verilmesi vb.) art arda yaşanması, yaz Kur'an kurslarındaki başarının da olumlu yönde artış göstermesini beraberinde getirmiştir/getirmektedir.
- 28 Bayraktar, M. Faruk, *Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları, Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul 1992, s. 106, 107.
- 29 Buyrukçu, Ramazan, *Kur'an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma (Göller Bölgesi Örneği)*, Fakülte Kitabevi, 1.Baskı, Isparta 2001, s. 73; Işıkoğan, Korukçu, a.g.m., s. 219; Yıldırım, Nail; Beköz, Mustafa, *Uygulayıcılara Göre Yaz Kur'an Kursları Uygulanması ve Denetimi Üzerine Değerlendirme (An Assessment of Summer Koran Courses Practice and Audit With Respect to the Practitioners)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2011, sayı 25, s. 302; <http://www.sosyabil.selcuk.edu.tr/dergi/sayi25/YILDIRIM,%20Nail%20vd%20pdf> (erişim: 21.01.2013)
- 30 Ergün, Ayhan, *Kur'an Kursu Öğrencilerinde Dini Tutum ve Davranışlar (Isparta Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2002, s. 57.
- 31 Öztürk, Fatma Zehra, *Kur'an Kursu Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Kültürel Temelleri ve Sorunları*

talya, Çorum, Tokat ve Konya’da gerçekleştirilen tüm bu çalışmaların sonuçlarının bulgularımızı desteklediği, kurslarda öğretim programının/kur sisteminin ve istenilen amacın çoğunlukla gerçekleştiği bir Türkiye profilinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Diğer yandan yaz kurslarında yapılan gözlemler çerçevesinde kur sistemiyle hedeflenen amacın gerçekleşmemesinde, öğrenciler için yaş sınırlamasının olması³², bazı öğrencilerin kursa ailelerinin zorlamasıyla gelmesi, kursa ilgisiz olması, kursların fiziksel elverişsizliği, bazı kursların çok kalabalık, bazılarının ise çok az öğrencisinin olması, öğretici sayısının yetersizliği, oyun alanları/sosyal aktivite açısından kursların şartlarının henüz olgunlaşmaması, kursların fiziki yapılarının farklı yöntem-teknik ve araç-gereçlerin kullanımına izin vermemesi, velilerin kurslara olan ilgisizliği, sağlıklı öğrenci-öğretici-veli iletişimin kurulamaması, öğreticilerin mesleki/pedagojik formasyon açısından yetersizlikleri ve kur sistemini anlayıp, benimsememeleri/benimseyememeleri gibi faktörlerin ön plana çıktığı söylenebilir.

Ayrıca konuya denenceler açısından bakıldığında, şekil 11 ile ulaşılan verilerin, 2.2, 2.4 ve 2.5 numaralı denenceleri kısmen doğruladığı söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmaya katılan öğreticilerin kur sistemiyle ilgili görüşleri incelendiğinde, ulaşılan bulgular bize % 83 gibi büyük bir oranla yaz Kur’an kurslarında bazı olumsuzluklara ve eksikliklere rağmen bu sistemin kısmen de olsa uygulandığını/uygulanmaya çalışıldığını göstermektedir. Azımsanmayacak bir öğretici grubunun ise (% 17) ise kur sistemini uygulamadığı/uygulayamadığı, bu sistemi tam anlamıyla anlayamadıkları, benimseyemedikleri, kurun işleyiş biçimine hâkim olamadıkları, uygulamada sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır. Kur sistemini uygulamadığı/uygulayamadığını belirten öğreticiler ise bunun sebebinin öncelikle, kursların yeterli fiziksel donanımının olmamasına, kur/kurs süresinin yetersiz olmasına, sınıfların çok kalabalık olmasına ve ders kitaplarının yetersiz olmasına bağlamaktadır. Ayrıca bu sistemin uygulanmasıyla ilgili olarak araştırmaya katılan öğreticilerin yarısından fazlası tarafından, kayıt yaptırmaya gelen öğrencilere seviye belirleme sınavının ve buna göre dönemlere ayırma işleminin gerçekleştirildiği görülmekteyken, dönemlere ayırma işlemini gerçekleştirilmeyen, gerçekleştiremediklerini ifade eden öğreticiler ise bunun en önemli sebebinin sırayla kur sisteminin anlaşılammamış/benimsenmemiş olması, dönemlere ayıracak derecede yeterli öğrenci olmaması, öğrencilerin her üç kur dönemine devam etme istekleri, velilerin kayıt işlerine gelmemeleri şeklinde belirtmektedir. Öte yan-

(*Konya Örneği*), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007, s. 58.

32 2012 yılı yaz Kur’an kursu döneminden itibaren DİB’e bağlı yaz Kur’an kurslarında yaş sınırlaması uygulanmamaktadır. (17 Eylül 2011 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri hakkında kanunda, kararname (Kanun Hükmünde Kararname) ile değişiklik yapılarak Kur’an kurslarına yaş sınırlaması getiren düzenleme yürürlükten kaldırılmıştır. Buna bağlı olarak yeni düzenleme 18 Haziran 2012/17 Ağustos 2012 tarihleri arasında açılmış olan yaz Kur’an kurslarında uygulanmıştır.)

dan öğretmenlerin daha çok aynı anda iki kura birden ders verdiği de tespit edilmiştir. Aynı şekilde konuyla ilgili öğretmenlerle yaptığımız görüşmeler de bu bulgularımızı desteklemektedir. Ayrıca kur sisteminin uygulanma durumu, kayıt yaptırmaya gelen öğrencilere seviye belirleme ve dönemlere ayırma işlemini gerçekleştirme durumuna dair bulgular, bu sistemin kurslarda çoğunlukla uygulandığını öngören 2.1 numaralı denencenin büyük oranda doğrulandığını, aynı anda kaç kura ders verildiği ile ilgili değerler ise kısmen doğrulandığını göstermektedir.

Yine kur sisteminin uygulanamaması ile ilgili olarak kurslarda yeterli fiziksel donanımın olmaması ve kur süresinin yetersiz olması ile ilgili verilerin 1.1 ve 1.2 numaralı denenceleri kısmen doğruladığı görülmekle birlikte yaz Kur'an kursunu kur sistemine göre dönemlere ayırma işlemini gerçekleştirmediğini/gerçekleştiremediğini belirten öğretmen görüşleri ile de 2.1, 2.3 ve 2.4 numaralı denencelerin kısmen yanlışlandığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle yukarıdaki ulaşılan sonuçlara genel olarak bakıldığında, χ^2 analizlerinin, öğretmenlerin "Kur sistemini uygulayabiliyor musunuz?" sorusuna verdiği cevaplar ile cinsiyet arasında, "Kayıt yaptırmaya gelen öğrencilere seviye belirleme sınavı uyguladınız mı?" sorusuna verdiği cevaplar ile cinsiyet, yaş, mesleki kıdem arasında, yine buna paralel olarak sorulan "Yaz Kur'an kursunda kur sistemine göre dönemlere ayırma işlemini gerçekleştirebildiniz mi?" sorusuna verdikleri cevaplar ile cinsiyet, gelir arasında, "Kur sistemine göre dönemlere ayırma işlemini gerçekleştirmediyseniz/gerçekleştiremediyseniz bunun en önemli sebebi nedir?" sorusuna verdikleri cevaplar ile yerleşim birimi arasında ve "Aynı anda kaç kura birden ders veriyorsunuz?" sorusuna verdiği cevaplar ile de yerleşim birimi arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu ortaya koyduğu görülmektedir. Konu farklı açıdan değerlendirildiğinde, denencelerle ve χ^2 analizleri ile ilgili ortaya çıkan bu sonuçların, öğretmen ve öğrencilerle yüz yüze yapılan görüşmeler ve yaz Kur'an kurslarında yapılan gözlemler tarafından da doğrulandığı/desteklendiği söylenebilir.

Bunların dışında elde edilen bulgular, gözlem ve öğretmenler ile yüz yüze görüşmeler, öğretmenlerin yaklaşık dörtte birinin (% 24,8) öğrencilerinin kurları bitirip ileri düzeyde Kur'an-ı Kerim okumadığını/okuyamadığını ortaya koymaktadır. Dörtte üçlük bir oranla (% 75,2) ileri düzeyde Kur'an-ı Kerim okuyan öğrencisi olduğunu söyleyen öğretmenlerin ise bu öğrenci sayısının en fazla 60'a ulaştığı görülmektedir. Ayrıca kur sisteminde birinci kur Elif-Ba kitapçığını okuyan, ikinci kur Kur'an okumaya yeni geçen, üçüncü kur, Kur'an'ı usulüne göre güzel okuyanlardan oluştuğuna göre, bu bulgular bize öğrencilerin dörtte birinin birinci kurda, önemli bir bölümünün ise iki ve üçüncü kurda olduğunu da ortaya koymaktadır.

Diğer yandan kur sisteminin Kur'an ve temel dinî bilgiler öğretimine olumlu katkı sağlama durumuyla ilgili öğretmenlerin % 81,8 ile büyük bir bölümünün bu konuda kısmen de olsa olumlu görüş belirttikleri görülmekle birlikte olumsuz düşüncede olanların oranı da (% 18,2) dikkat çekici olmakla beraber ulaşılan sonuçlar, yaz Kur'an kurslarındaki öğrenme-öğretme sürecinin verimliliği hakkında bilgi vermesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu verilerden hareketle yaz Kur'an kurslarında

kur sistemini uygulayan öğretmenlerin oranı (% 83) yine bu sistemin Kur'an ve temel dinî bilgiler öğretimine olumlu katkı yaptığı düşüncesinde olanların oranı (% 81,8) ile tamamen paralellik göstermektedir.

Kur sistemiyle istenilen amaca ulaşma durumu incelendiğinde ise öğretmenlerin çoğunluğuna (% 74) göre kur sistemiyle eğitim ve öğretimde istenilen amaca ulaşıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu oran sevindirici olmakla birlikte yaz Kur'an kurslarının verimliliği açısından daha da artırılması elzem olan bir orandır. Konuya bir de değişkenlerin değerlendirilmesi açısından bakıldığında, yaz Kur'an kurslarında uygulanan kur sistemiyle istenilen amaca ulaşma ile χ^2 testi sonuçlarına göre cinsiyet ve hafızlık açısından anlamlı ilişkiler bulunduğu görülmektedir. Sonuç itibarıyla yaz Kur'an kurslarındaki başarı durumu ile ilgili genel olarak bir değerlendirme yapıldığında ise şekil 11'in 5.1, 5.2, 5.3, 5.4 ve 5.5 numaralı denencelerin kısmen doğrulandığını göstermesi dikkat çekicidir.

Bu sonuçlar ışığında şu önerilere yer verilebilir:

1. Anket verilerine ve gözlemlere göre, yeterince anlaşılmayan ve hakkında bilgi sahibi olunmadığı tespit edilen kur sistemi hakkında öğretmenler yeterince hizmet içi eğitim seminerlerine tabi tutulmalıdır. Ayrıca bu seminerler işlerlik yönüyle denetlenmeli ve bu süreçte başarılı olan öğretmenler ödüllendirilmelidir.
2. Öğreticiler, veli ve öğrencileri yaz Kur'an kurslarındaki öğrenme-öğretme süreci (hedef, amaç, yöntem-tekniği, araç-gereç/materyal, öğretim programı, kur sistemi ve ölçme-değerlendirme) hakkında yeteri kadar bilgilendirmelidir.
3. Öğreticilerin çağdaş öğretim teknolojileri/materyaller ve görsel-işitsel araçları sağlıklı bir şekilde kullanmaları sağlanmalıdır/teşvik edilmelidir. Ayrıca bu materyallerin kullanımı hizmet içi eğitim seminerleriyle de daha fazla desteklenmelidir.
4. Öğreticiler, aynı anda birden fazla kura ders vermek ve standardın üzerinde öğrenciyle ilgilenmek zorunda kaldığı için öğrencilere yeteri kadar faydalı olamamaktadır. Bu nedenle ihtiyaç hâlinde bu eksikliği gidermek için yardımcı öğretmenler görevlendirilmelidir.
5. Öğrencilerin kurslara daha fazla katılımını sağlamak için hayırsever vatandaşlarla ve resmi kurumlarla da daha fazla iş birliği yapılarak sosyal aktivitelere (oyun, piknik, gezi, tiyatro/drama, piyes, yüzme havuzu, izcilik vb.) ve ödüllere/ikramlara daha çok yer verilmelidir.
6. Yaz Kur'an kurslarında öğrenci, öğretici ve veli arasında diyalogu sağlama ve var olan/olabilecek problemleri en aza indirmek için rehber öğretmen veya psikolojik danışman görevlendirilmelidir. Bir başka deyişle rehberlik hizmetleri aktif hâle getirilmelidir.

7. Öğretim programının ve kur sisteminin daha sağlıklı ve verimli uygulanabilmesi için kurs ve kur süresinde şartlara/ihtiyaca göre değişiklik yapılmalıdır/yapılabilmelidir.
8. Yaz Kur'an kurslarının fiziksel, sosyal şartları/donanımları (spor salonu, futbol sahası, bahçe, kantin/kafeterya, kütüphane, tuvalet, engelli asansörü, engelli oyun sahası, internet/bilgisayar salonu, çağdaş öğretim teknolojilerinin/görsel-işitsel araçların kullanım alanı vb.) iyileştirilmeli ve yeterli/elverişli hâle getirilmelidir.

Kaynakça

- AŞIKOĞLU, Nevzat, "Din Hizmetleri Personelinin Yetiştirilmesi Sorununa Öğretim Programları Açısından Yeni Bir Yaklaşım". *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu (28-29 Mayıs 2002)*, İBAV Yayınları, Kayseri 2003.
- ATA, Ulvi, "Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programları", *Yaygın Din Öğretimi Bağlamında Yaz Kur'an Kursları Sempozyumu (09-11 Temmuz 2010)*, Hermes Tanıtım Ofset, Erzurum 2013.
- AYDIN, M. Şevki, "Açılış Konuşmaları" *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu (28-29 Mayıs 2002)*, İBAV Yayınları, Kayseri 2003.
- AYDIN, M. Şevki, *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu*, DİB Yayınları, Ankara 2008.
- BAYRAKTAR, M. Faruk. (1992). *Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul: Yayınevi Yok.
- BUYRUKÇU, Ramazan, *Kur'an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma (Göller Bölgesi Örneği)*, 1.Baskı, Fakülte Kitabevi, Isparta 2001.
- BUYRUKÇU, Ramazan, "Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretiminin Kişilik Gelişmesine Etkisi", *Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu*, (Ed. Suat Cebeci), Değişim Yayınları, İstanbul 2002.
- CEBECİ, Suat, *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*, Alfa Yayınları, İstanbul 2010.
- ÇANAKCI, Ahmet Ali, *Balıkesir ve Merkez Köylerinde İmam-Hatiplerin Mesleki Yeterliliği ve Yaygın Din eğitimindeki Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2006.
- DEMİR, Recep (2010). *Yaz Kur'an Kurslarında Kur'an Öğretimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- DİB, *2003-2012 İstatistikleri*, Ankara, (17.04.2013).
- ERGÜN, Ayhan, *Kur'an Kursu Öğrencilerinde Dini Tutum ve Davranışlar (Isparta Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2002. <http://www.deu.edu.tr/userweb/ali.sen/dosyalar/HAFTA1.pdf>; (Erişim Tarihi: 23.07. 2014).
- İŞIKDOĞAN, Davut ve Adem Korukçu, "Yaz Kur'an Kurslarında Kur Sistemi ve Kur'an Kursu Öğreticilerinin Bu Sisteme Bakışı", *AÜİFD*, 2008.
- iibf.bartın.edu.tr/lisansustu/files/5.pptx; (Erişim Tarihi: 23.07. 2014).
- KOÇ, Ahmet, "Yaz Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma", *Diyanet İlmî Dergi*, c.47, Ankara 2011.
- KÖKLÜ, Nilgün ve Şener Büyükdöğür, *Sosyal Bilimler İçin İstatistiğe Giriş*, Pegem A Yayınları, Ankara 2000.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, 12. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001.
- *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, 12. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001.
- ÖCAL, Mustafa, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*, TDV Yayınları, Ankara 1999.

- “Müzakere”*Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu (30 Mart-01 Nisan 2012)*, DİB Yayınları, Ankara 2013.
- ÖZTÜRK, Fatma Zehra, *Kur'an Kursu Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Kültürel Temelleri ve Sorunları (Konya Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007.
- ÖZTÜRK, Şükrü, “Din Eğitiminde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Görevleri ve Sorunları”, *Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu*, (Ed. Suat Cebeci), Değişim Yayınları, İstanbul 2002.
- SABAN, Ahmet, *Öğrenme Öğretme Süreci*, Nobel Yayınları, Ankara 2009.
- tip.baskent.edu.tr/egitim/mezuniyetocesisi/calismagrpl/10.3.pdf; (Erişim Tarihi: 23.07. 2014).
- ÜNSAL, Adem, *Yaz Kur'an Kurslarında Din Eğitim ve Öğretimi (Denizli Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2009.
- web.sakarya.edu.tr/~skuyucu/sunum/mustafa.ppt; (Erişim Tarihi: 23.07. 2014).
- Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programı*, TDV Yayınları, Ankara 2005.
- Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programları*, TDV Yayınları, Ankara 2009.
- YILDIRIM, Nail ve Mustafa Beköz (2011). *Uygulayıcılara Göre Yaz Kur'an Kursları Uygulaması ve Denetimi Üzerine Değerlendirme (An Assessment of Summer Koran Courses Practice and Audit With Respect to the Practitioners)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 25, 297-305. http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/dergi/sayi25/YILDIRIM,%20Nail%20vd%20pdf,_ (Erişim Tarihi: 21. 01. 2013).